

TARBIYA FANI O'QITUVCHILARINING METODIK TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHGA NAZARIY YONDASHUVLAR**Mamatova Munisa Davlatovna**

*Abdulla Avloniy nomidagi pedagogik
mahorat milliy instituti "Kattalar ta'limi"
yo'nalishi magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarbiya fani o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini shakllantirish va rivojlantirish masalasiga nazariy yondashuvlar tahlil qilinadi. Ilmiy yondashuvlar asosida o'qituvchilarning kasbiy salohiyati, metodik kompetensiyalari va dars jarayoniga bo'lgan innovatsion qarashlari aniqlanadi. Shuningdek, refleksiv, integrativ va modulli yondashuvlar asosida tarbiya fani o'qituvchisi tayyorgarligini takomillashtirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Tarbiya fani, metodik tayyorgarlik, pedagogik yondashuvlar, refleksiya, modulli yondashuv, integratsiya, pedagogik kompetensiya, o'qituvchi malakasi, nazariy asoslar, innovatsion metodlar.

Zamonaviy ta'lim tizimida tarbiya fani o'zining ahamiyati, mazmuni va tarbiyaviy yo'nalishi bilan muhim o'rin egallaydi. Tarbiyaviy ishlar samaradorligi, avvalo, bu sohada faoliyat yurituvchi pedagoglarning bilim va ko'nikmalariga, ayniqsa, metodik tayyorgarlik darajasiga bevosita bog'liqdir. Shu bois, tarbiya fani o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini chuqurlashtirishga nazariy asoslangan yondashuvlar muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

O'qituvchining metodik tayyorgarligi deganda, uning o'quv-tarbiyaviy jarayonni ilmiy asosda tashkil eta olish qobiliyati, didaktik tamoyillarni bilishi, o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos metodlarni tanlay olish malakasi tushuniladi. Metodik tayyorgarlik to'rtta asosiy komponentlardan iborat. Quyida bularni ko'rib chiqamiz:

- Bilim komponenti – tarbiya nazariyasi, pedagogika va psixologiyaga oid bilimlar majmuasi;
- Amaliy komponent – dars loyihalash, uslublarni qo'llash, muhit yaratish ko'nikmalari;
- Refleksiv komponent – o'z faoliyatini tahlil qilish, xulosa chiqarish qobiliyati;
- Innovatsion komponent – yangi texnologiyalarni joriy etish va ilg'or tajribalarni o'zlashtirish.

Nazariy yondashuvlar asosida metodik tayyorgarlikni rivojlantirish

1. Refleksiv yondashuv: Refleksiv yondashuv o'qituvchining o'z faoliyatiga tanqidiy va tahliliy qarashiga asoslanadi. Bu yondashuv asosida pedagog o'z

darsini, tanlagan metodikasini, o'quvchilarning reaksiyasini kuzatib, faoliyatini takomillashtirib boradi.

Refleksiya pedagogga quyidagilarda yordam beradi:

- dars jarayonidagi kamchiliklarni aniqlash;
- o'quvchilarning ehtiyojlariga mos metodlarni tanlash;
- o'z faoliyatida samaradorlikni oshirish.

Refleksiv yondashuv — bu o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatiga tanqidiy va tahliliy yondashuvi orqali doimiy rivojlanish imkonini beruvchi samarali nazariy asosdir. Ushbu yondashuv orqali pedagog dars jarayonidagi kamchiliklarni aniqlaydi, o'quvchilarning ehtiyojlariga mos metodlarni tanlaydi hamda o'zining metodik mahoratini oshirishga erishadi. Refleksiya jarayonida o'z ustida ishlovchi o'qituvchi nafaqat o'z faoliyatini, balki o'quvchilarning o'quv jarayonidagi ishtirokini ham chuqur tahlil qilib, ta'lim sifati va tarbiya samaradorligini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu bois, refleksiv yondashuv tarbiya fani o'qituvchilari uchun zamonaviy metodik tayyorgarlikning ajralmas tarkibiy qismidir.

2. Modulli yondashuv: Bu yondashuv o'quv jarayonini mustaqil o'zlashtirishga yo'naltirilgan bo'lib, o'quv materiallari modullar ko'rinishida tashkil qilinadi. Tarbiya fani o'qituvchisi uchun modulli yondashuv quyidagicha foydali bo'ladi:

- mavzularni tizimli rejalashtirishga yordam beradi;
- o'quvchida mustaqil fikrlashni rivojlantiradi;
- differensial yondashuvni qo'llashga imkon yaratadi.

Modulli yondashuv o'quv jarayonini mustaqil o'zlashtirishga yo'naltirib, o'quv materiallarini modullar ko'rinishida tashkil etadi. Bu yondashuv mavzularni tizimli rejalashtirishga yordam beradi, o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va differensial yondashuvni qo'llashga imkon yaratadi.

3. Integrativ yondashuv: Bu yondashuv turli fanlararo bog'liqlikni ta'minlab, tarbiyaviy mazmunni boyitadi. Masalan, tarbiya darslarida tarix, adabiyot, geografiya, madaniyat bilan bog'liq mavzularni birlashtirish orqali o'quvchilarning dunyoqarashi kengayadi. Bu yondashuv orqali:

- fanlararo bog'liqlik ta'minlanadi;
- darslar mazmunan boyiydi;
- o'quvchilarda kompleks tafakkur shakllanadi.

Integrativ yondashuv — tarbiya fanini boshqa fanlar bilan uzviy bog'liq holda o'qitish orqali o'quvchilarda keng va chuqur dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu yondashuv nafaqat dars mazmunini boyitadi, balki fanlararo integratsiya orqali bilimlarning hayotiy ahamiyatini oshiradi. Tarix, adabiyot, madaniyat kabi sohalar bilan uyg'unlashtirilgan tarbiya darslari o'quvchilarda kompleks tafakkur, tahliliy fikrlash va axloqiy qadriyatlarga asoslangan yondashuvni shakllantiradi.

Shunday qilib, integrativ yondashuv tarbiya fani o'qituvchisining metodik tayyorgarligida muhim o'rin tutib, ta'lim va tarbiyaning samaradorligini oshiradi.

Tarbiya fani o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish zamonaviy pedagogik yondashuvlar orqali amalga oshirilishi lozim. Refleksiv, modulli va integrativ yondashuvlar esa bu jarayonda asosiy nazariy poydevor bo'lib xizmat qiladi. Ushbu yondashuvlar o'qituvchining kasbiy kompetentligini oshirish bilan birga, tarbiyaviy jarayonning samaradorligini sezilarli darajada kuchaytiradi. Shunday ekan, metodik tayyorgarlikni nazariy asoslash va uni doimiy takomillashtirib borish — hozirgi zamon pedagogining ustuvor vazifasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Slastyonin V.A. va boshq. Pedagogika. Moskva: Akademiya, 2002.
2. Hasanboeva M., Yo'ldoshev Q. Pedagogika nazariyasi. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
3. Sharipov M. Ta'limda innovatsion metodlar. Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. Axmedov A. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish asoslari. Samarqand, 2021.
5. Mahmudov B. Tarbiya fani metodikasi. Toshkent: NMIU, 2023.